

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

FJERDE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

Dr. phil., Sognepræst.

FØRSTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDL. G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1889—91.

Nogle Optegnelser fra Bornholm.

I.

Uddrag af Rasmus Pedersen Ravns Skrifter.

Ved **H. F. Rørdam.**

I Werlauffs Forelæsninger over Kilderne til Danmarks Historie¹⁾ omtales med Ros et Haandskrift vedrørende Bornholm af den i Overskriften nævnte Mand. Denne Henvi-
sing har været nærmeste Anledning for mig til at stifte
Bekjendtskab med denne Mands Skrifter.

Rasmus Pedersen Ravn (Rauffn) var af Fødsel rimeligvis en Skaaning, maaske en Bornholmer. Han havde i sin Tid studeret ved Universitetet og besad ikke ringe Læsning, ikke blot i sin Bibel, men ogsaa i forskellige andre gode, navnlig historiske Skrifter. Omtrent ved Aaret 1627 blev han Rektor ved den lille Skole i Nexø. Denne maa have været af simpleste Art, thi dengang Stiftets Biskop, Dr. Mads Jensen Medelfart fra Lund, 1621 visiterede i Nexø, bemærkede han i sin Visitatsbog: »Skolen har kun 12 Disciple, som ere nogenlunde (mediocriter) underviste i den danske Katekismus; men om Sommeren tages de ud af Skolen for at vogte Kvæg, hvilket jeg strængelig forbød i alle Øens Kirker. Men om Forbudet vil have nogen Frugt, det vil Tiden vise. Skolemesteren hedder Petrus

¹⁾ Haandskrift i Kgl. Bibliothek.

Pileus¹⁾. Paa den Tid og længe efter var der for øvrigt i Bodilsker og Nexø en Præst, der allevegne omtales med stor Berømmelse, nemlig Hr. Jens Pedersen (Boringholm), der tidligere havde været »Provst« i Klosteret eller Kommunitetet i Kjøbenhavn og senere blev »Landprovst« paa Bornholm, til hvem da Rasmus Ravn ogsaa stod i det bedste Forhold²⁾.

Efter nogen Tids Forløb blev Ravn forflyttet til Rektoratet i Rønne, og her virkede han nu i en Række af Aar, indtil han 1654 blev Degn i Aakirkeby, i hvilken Stilling han døde i Begyndelsen af Oktober 1677³⁾. Naar han, som oftere prædikede, dog aldrig blev Præst, var Grunden formodentlig den, at efterat han havde forladt Universitetet, udkom 1629 Forordningen om Indførelse af theologisk Attestats, som han i sin fattige Skolemesterstilling vel aldrig har haft Tid eller Raad til at underkaste sig. Fra Karakterens Side synes han at have været en saare hæderlig Mand, der, prøvet i Modgangens Skole, bevarede Tro og Haab og Aandens Livlighed indtil sin høje Alder. — Man har et Par trykte Skrifter fra hans Haand (foruden andre, der ikke mere synes bevarede). De ere Oversættelser fra Tydsk, og kunne, hvad den prosaiske Gjengivelse angaar, kaldes ret heldige, medens de indstrøede Vers ikke fortjene denne Ros. Hvad der imidlertid især henleder Opmærksomheden paa Rasmus Ped. Ravn, er hans haandskrevne bornholmske Krønike, om hvilken mere nedenfor. Først dog nogle Oplysninger om hans trykte Skrifter:

¹⁾ Hübertz, Aktstykker om Bornholm, S. 603—4. Rektorens danske Navn har nok været: Peder Hat.

²⁾ Rørdam, Kjøbenhavns Univ. Hist. 1537—1621 III, 687—8. Jvfr. ndf. S. 457. 467. 469.

³⁾ Meddelelse fra Pastor C. Th. Christensen i Aaker. Rasmus Pedersen Ravns Efterfølger i Degneembedet var Peder Ravn, rimeligvis hans Søn.

1.

Ecteskabs Bog D. Casp. Melisandri forðum Superintendent til Altenburg udi Churfürstendom Sachsen. Saar(e) nyttelig for Christelige Ectefolck, oc i synderlighed for vnge Karles oc Pigers Personer, som acte sig i den H. Ectestand at inlade. Med allehaande der til hørende skønne Christelige Ecteskabs Bønner: Efter fromme Folckis Christelig Begiering aff det Tydske Sprock paa Danske verteret, oc med vor Allernaadigste Herris oc Kongis Christiani IV. Anordning over de forbodne Leder, Item fire Aandelige Brudsange, oc en daglig Bøn for Christelige Ectefolck forbedret. Aff Rasmus Pedersøn Rauffn, Skolemester udi Rønde paa Bornholm. It. Ecteskabs Regle D. Petri Palladii. Kbh. 1647. 12°. (220 Bl.).

Bogen er i en vel skreven Fortale, dat. Rønde 24. August 1645, tilegnet den kgl. Sekretær Otte Krag til Trudsholm og hans Fæstemø, Jomfru Anne Rosenkrantz, der var en Datter af (den nys afgaaede) Lensmand paa Bornholm, Holger Rosenkrantz, og afdøde Fru Lene Gyldenstjerne, hvilke (ligesom H. R.s anden Hustru Fru Karine Krabbe) havde vist Forfatteren, hans Hustru og Børn mange Velgjerninger i de 18 Aar, han havde »her paa Boringholm udi tvende besværlige Skoletjenester laboreret.« Han beder om fremtidig Beskyttelse og lover: »Jeg vil ikke lade staa tilbage, saa længe Gud vil forunde mig Livet, Helse og Helbred, fremdeles at opbygge Christi Kirke, og den dejlige Ungdom med nyttig Skoledisciplin og Undervisning at forhjælpe«.

2.

Inderlige Hierte-Sucke, eller Andectige Bønner, imod Krig oc Orlog, Hunger oc Dyrtid, Pestilentez oc andre Siugdomme, med ny Morgen oc Aften-Signelser, Bict, Communion, sampt deylige Sange for denne nerværende bedrøffuelige Tids Tilstand

anstillede: Tillagt en Hiertens Bøn mod Fienders Trængsel. Fordum ved Josuam Stegmann, S. S. Theol. Doct. oc Profess. Schaumburg. Superintend. i Tydske Tungemaal componeret, mens nu paa Dansk effter atskillige fornemme Folcks Begiering verteret aff Rasmus Pedersøn Rauffn, Skolemester i Rønde paa Boringholm. Kbh. 1648. 8vo. (566 SS.).

Bogen er ved en Fortale, dat. Rønde 8. Decbr. 1646, tilegnet Frøken Hedeveg, Grevinde til Slesvig og Holsten, og hendes Mand, Hr. Ebbe Ulfeldt til Ovesholm, »Kgl. Maj.s Gubernator og Landsherre paa Hammershus og over Bornholm.« Nogle af Bornholms Præster have ledsaget Skriftet med latinske (og danske) Vers til Oversætteren, saaledes: 1. Janus Petri Burgundholm. Pastor in Boelskier et Netzøe, Præpos. Insul. 2. Michael Nicolai Rhinopolitanus, ecclesiarum Japetanæ et Cygneanæ Pastor. (Samme, der paa Dansk kalder sig »Michel Nielsen Noseby, Guds Ords uværdige Tjener til Jipekiær og Svanicke Sogne«, og betegner sig som Rasm. Ped. Ravns Svoger, har ogsaa skrevet et dansk Digt). 3. Janus Kysius Sædlandus, divi Nicolai apud Boringos Pastor.

Bagi Bogen findes et upagineret Tillæg med Titel: »Nogle Bønner, som brugis Aarligen udi Kircken aff Prædickestolen oc for Alteret, paa bestemte Tider etc.« Disse ere rimeligvis tilføjede af Forlæggeren, Boghandler Joachim Moltken. Selve Bogen giver en Forestilling om de skrækelige Trængsler, som ved Trediveaarskrigen førtes over Tydskland, og hvoraf Danmark ogsaa fik sin rigelige Del, saa Overførelsen af Skriftet paa Dansk for saa vidt kunde være tidssvarende nok.

3.

Chronica Boringiaca eller Bornholms Historiske Beskrivelse fra første Insulens Bebyggelse indtil Aar 1671, sammenskrevet og forfattet af Rasmus Pedersen Raffn, Sognedegn til Aakirke.

Under 26de September 1671 har den da 69-aarige Forfatter tilegnet Kong Christian V sit med stor Flid samlede Værk, der kjendelig har afgivet en ikke ringe Del af Stoffet til Thuras Beskrivelse over Bornholm, Kbh. 1756, skjønt denne ikke nævner Ravn som sin Hjemmelsmand. Derimod synes Skovgaard (Beskrivelse over Bornholm 1804) ikke at have kjendt Ravns Arbejde¹⁾, der aldrig naaede at blive trykt, men i Originalhaandskriftet og i tvende Afskrifter findes i det Kgl. Bibliotheks Manuskriptsamling (Ny kgl. Saml. 398 i Fol. og 725 og 726 i 4to).

Forfatteren har benyttet en Del lærde Værker (opregnede paa 1ste Blad i Foliohdskr.), men ogsaa, mere end ønskeligt, den fabelagtige »gullandske Krønike«. Af haandskrevne Kilder nævner han »Hr. Hans Nauffs Compendium Chronologicum«, der synes at have rakt omtrent til Aaret 1624. Dette Compendium kjendes neppe mere.

I Ravns Tid hjemsøgte Bornholm af to ødelæggende Krige 1644—5 og 1658) og af en forfærdelig Pest (1654) og andre svære Smitsotter, mangfoldige Gange af Misvæxt og Uvejr, ikke at tale om haarde Beskatninger. Om alt dette findes mere eller mindre udførlige Efterretninger. Allehaande Himmeltegn, »Blodregn« og andet, »hvorom er gjort et Digt af mig (Ravn), trykt i Kbhvn. den 30. Maj 1638«²⁾, har særlig tildraget sig Forfatterens Opmærksomhed. I en ond og haard Tid var Fantasien let opskræmmet. — Her følger nu nogle Prøver af Skriftet:

Hammershus Slot.

1. Slottet er bygt paa en saare høj Klippe og graa Hald paa det nørreste Hjørne paa Landet, lige imod Sand-

¹⁾ I »Bornholms Saga«, Aalb. 1834, S. V., nævner Skovgaard derimod Rasmus Pedersen Ravns haandskrevne Krønike.

²⁾ Dette Digt er vel neppe mere bevaret, lige saa lidt som nogle »Vers over Fru Lene Gyldenstjerne, Kbh. 1646, 4to«, der tillægges Rasmus Pedersen Ravn i Worms Lexicon over lærde Mænd, II, 234.

hammeren paa Skaane Hald, som og ligger paa en saare høj Ort, strækker sig fra hverandre udi Sydost og Nordvest. Dette Slot skal være begyndt at bygges udi Kong Valdemar den stores eller førstes Tid, som det og for er herom anmeldet, med Biskop Absolons Bistand, hvilken Landet Borringholm da havde under sin Jurisdiction og Inspection, paa det dette Lands Indbyggere kunde have sig en visse Henflugt og Befrielse, naar deres Fjender, de grumme Vender, og andre deres onde Naboer vilde dennem fjendtliggen ansøge, som udi de Dage ofte skete: thi de aldrig enten Nat eller Dag kunde vide sig for dennem sikker at være, saasom dette vidtløfteligen in annalibus demonstreres.

1. Nogle ville sige, at det skal være kaldet af den første Paafindere eller Angivere, som befol, det paa den Sted og Plads skulde bygges, Hamenis eller Hammers, hvilken derefter som den første Høvedsmand nævnede det sit Hus: Hammers Hus, 2. andre beretter, det sit Navn at have af en stor og vidtløftig Bakke eller Hammer, som ligger norden ved Slottet. Men dette er at forundre sig over, at noget Menneske skulde saad^{dan} en Ort eller Plads opsøge eller finde, det at opbygge, som synes Gud og Naturen at have gjort fast uovervindelig; dog naar Gud vil vinde, maa alting forsvinde.

2. Der er omkring dette Slot Mure og Volde, meget stærke og tykke, norden til Porten eller Indgangen dertil, hvorom er gjort en høj og tyk Vold, med Pallisader og dets Tilhør; og endog Slottet synes noget forfaldet udi sig selv, saa er det dog ikke at undre paa, eftersom det er over 500 Aar gammelt og maaske ikke udi lang Tid derpaa noget synderligt renoveret, forbedret eller bekostet. Dog alligevel er det vitterligt, at de salige og velbaarne Mænd, Slottet med Landet af Danmarks fremfarne Konger haver været med forlenet, have altid derpaa resideret, og den ene efter den anden derpaa Aar efter Aar noget ladet fly og forbedre, saasom udi Henrik Brahes Tid; i den S. og V. Hans Lindenovs Tider; da Andres Sinkler havde

det udi Forlening; item Sal. og Velbr. Rosenkrantz holdte der altid Hus udi 20 samfulde Aar, han havde Landet, uden nogle faa Gange han forlystede sig i Rosengaarden udi Rønne. Saa og Velbr. Hr Ebbe Ulfeld, imedens han her var, holdt han der og Hus og en ringe Tid paa Cimplegaard; men siden den Sal. og Velbr. Herre Rigens Hofmester Hr. Jochim Gerstrop bekom Landet udi Forlening, havde han her sin Ridefoged og Skriver: 1. Sal. Lauritz Winter, hvilken han bevilgede nedre udi Slotsgaarden, strax ved Mantelgaards Port, at lade opsætte nogle Stolperum Hus og derudi for sig og sine have Logement, efterdi Slottets store og vidtløftige Huse vare ham og hans ganske unyttige. Efter ham kom 2. hans Ridefoged og Skriver Jens Laursen Risom, som udi dette nyopbyggede Hus med sine residerede. — 3. Siden haver den Sal. Herre General Adolf Fuchs sammesteds resideret; han havde meget godt fortjent af dette Lands Folk, men fik dog lidet. 4. residerer der endnu højbetroede og velbaarne Herre Hans von Løvenhjelm til Weyrup, saa længe Gud og Kongen behager.

3. Haver her været udi fordums Dage paa dette Slot herlige og skønne Sale, Kammerser og Herberger, oven og neden, som er sig højlig at forundre over, naar de af Meneskene beskues.

4. Er der og ved det nørre Hus en skøn Kirke inden udi med alt sit Tilbehør for Præsten og Degnen indviet. Thi udi de Tider, førend Sal. Hr. Hofmester bekom Landet, var altid en Slotspræst paa Slottet for Slotsherrerne og deres Folk forordnet. Jeg haver selv uværdig udi Sal. Velbr. Holger Rosenkrantzes Tid efter hans Begjæring der prædiket Ao. 1635, 3 Paaskedag, for hannem og hans mange fremmede, da tilstede vare.

5. der findes og udi underste Kjælder paa Slottet en dejlig Kilde eller Brønd med skjønt, rindende Vand, som vælder op af den haarde Hald og Klippe.

6. Er der og adskillige Fangetaarne for enhver; lige som hans Gjæringer og Bedrifter er, saa faar han og Herberge til.

7. Findes der endnu neden for Slottet, hvor en anden Port haver været, men er nu ganske øde.

8. Birketing ligger her uden for denne øde Port, hvor Allinge og Sandvig By comparerer, naar de Ting holde ville.

9. Er her en meget skjøn vidtbegreben Slotsvang, giver god Grøde af sig, naar Gud vil velsigne med Regn og Væde udi rette Tide. Den samme naadige Gud bevare faderligen den rette Arveherre og Ejer til dette Slot, hans Kongl. Mt. Kong Christian d. 5te, fra al Fare og Skade til Sjæl og Liv, saa og fra alle hans Fjender, hemmelige eller aabenbare: Giv hannem stedse Sejervinding over dennem og forlen hans Kongl. Mt. over og med alle sine tro og kjære Undersaatter et lyksaligt og fredeligt Regimente, Amen!

Om •Helligdomskilden• i Rø Sogn.

Udi Havbredden under det Sogn (Rø) er et Helligdom, en Kilde, til hvilken mange syge og skrøbelige Mennesker af hele Landet om St. Johannes Aften eller Nat hensøger om Hjælp for deres Sygdom og Svaghed der at erfinde, menendes, naar de den Tid noget af den Kildes Vand erlanger, det samme bruger indvortes eller udvortes, ligesom Lemmernes Bræk og Brøst er, skulle de faa det bedre. Dette skal dog være saa befundet, at nogle haver derved igjen bekommet deres Legems Sundhed, ofte kast Kjæppen der og gaaet stavløs hjem. En synderlig og vanskelig Gang er neden til denne Kilde af den høje Klippe, og Vandets Bølger slaa ofte udi Kilden. Alt hvis her er beret om dette Kildevands Magt, henstilles til Guds almægtige Gjæringer, Magt og Haand, som alting kan forvende og bringe til en god Ende. Det er fast paa den samme Maner, som det haver sig med Helene Kilde udi Sælland

etc., hvorom er gjort en smuk liden Bog med Psalmer, Lovsange, andægtige Bønner og andre gudfrygtige Øvelser, som forrettes til, hos og fra Kilderne, som besøges, trykt 1650 i Kbhavn og gjort af Hr Erich Hansen, Sognepræst til Græsted og Maarum Sogne udi Holbo Herred.

Her er paa dette lidet Land et forstandigt, sindigt og fornuftigt Folk; ere eftertænkelige og ofte kunne gjøre det med deres Hænder, som de aldrig haver set tilforn gjøres, hvorover mange udenlands Folk sig end ofte haver forundret. De vorder her ofte gamle, 76—80—90—100 og end nogle Aar derover, udi vor Tid ved 110 Aar. De som ere i deres mandelige Alder, 30—40 eller ved 50 Aar, ere uforfærdede, modige og kjønne udi Sind og Styrke deres Fjender at imodgaa, naar de ikkun ret anføres, som vi saae Exempel paa for Allinge 1659 d. 4 Juli, da Fjenderne vilde søge Landgang her, de skjøde Hesten under Oberst Michel Eichsteen, men de finge læst og paaskreven. Saadant er ofte passeret. De unge Mandspersoner paa 20 Aar eller 24 exerceres under Militiens Brug, lærer ogsaa behændigen med deres Gevær at omgaa, saa man end skulde forundre sig over, at Bondefolk saadanne Stykker undertiden turde vove. End unge Drengbørn ere hel inclinerede til at lære, have *facilia et docilia ingenia*, herlige Nemme og beqvemme til at fatte Lærdom og Undervisning in *Artibus Liberalibus*, som end og af mig selv uværdig her paa Landet er observeret over 30 Aars Tid, jeg udi Skoletjenester haver udi Nexø og Rønne Skole laboreret, da der Tid efter anden fra min Haand smukke Personer, hæderlige Præstemænds og fornemme Borgeres Børn, ere til andre Skoler og Gymnasia forfremmede, hvilke her og andensteds ere blevne hæderlige Præstemænd, Degne, Substituter og ellers dygtige i gejstlige og verdslige Bestillinger, som det og er mange oprigtige Folk her noksom

bevidst. Foruden denne Experiens og egen Erfarenhed haver jeg end hørt offentlig og i Særdeleshed af de hæderlige og højlærde Mænd, mine højlærde Præceptoribus D. Olao Wormio og M. Christiano Longomontano, sal. med Gud, at de Børn, der findes under den borringholmske Horizont, ere lærvillige, bevægelige, sindige og meget bekvemme til at kunne lære, hvis de ellers blive tilholdne udi Tide, hvilket de sal. Mænd ikke alene have udrandsaget af Himmels Constitution, men end have haft de Personer herfra paa Academiet hos dennem, som haver været højpriset og i stor Æstimation, hvis Navne for Vidtløftigheds Skyld nu her ommitteres.

Kvindfolkene ere forstandige, kjærlige og kyndige til at forrette det, de her lære kan, spinde, væve, binde Hoser, sy, kniple og anden Husgjerning, som man end ikke ser saa gement udi andre Lande at ske. Endog forefalder her saa kjønne og dejlige Kvindespersoner, Piger og Møer, saasom de end ikke dejligere nogensteds findes kan, og hvis de paa andre Steder kunde blive forfremmede, som ofte sket er, bleve de for deres Dejlighed besynderlig højt befordret, foruden andre Dyder, som dennem følger, Tugtighed, Forsynlighed og Sparsommelighed udi Husholdning, Ærlighed og Oprigtighed udi Omgjængelse, Guds frygtighed og Adstadighed udi Kirken og uden, saa vor Herre haver ingen Skyld, men de selv, der Gaverne misbruger, af hvilke der ikke faa ere udiblandt de gode. Og er dette værdt at agte, at man neppelig her skal komme til nogen Gaard eller Hus udi Kjøbstederne eller udi Sognene, der er jo et Menneske derudi, som kan læse udi Bøger, enten Manden selv, Kvinden, et af Børnene eller flere, eller og Drengen eller Pigen, og holder derfor dagligen deres Morgen- og Aften-Bedestunde med Bønner, Læsning og Syngen, enten de bor nær eller langt fra Kirken.

Belangende deres Gjæstebud, de her forretter, 1. Fæstensøl, da er her en Mand ombedet, som skal tale paa

Fæstemandens Vegne, hvorfor han med sine Medfølgere er didkommen; hannem igjensvarer Faderen eller Husbonden paa Fæstemøens Vegne, og naar nu Alting er udi saa Maader samtykt, sluttet det efter med en liden Oration og saa en Collats efter Lejligheden. Dette sker efter gammel Brug, og Fæstefolkene give hverandre Fæstens-Gave og Hænderne.

Derefter naar det nu er 3 Søndage udlyst 3 Gange efter Ordinantsen, stiller de sig udi Kirken. Haver Bruden formuende Forældre, bær hun en forgyldt Krone til og fra Kirken paa Hovedet og ellers herlig stafferet. Naar nu Maaltid er holdet og Taksigelse gjort, ledes hun først til Sengen, derefter Brudgommen, med Blus og Sang. Naar han stiger udi Sengen, sætter han først sin Hat paa Brudens Hoved, tagende Kronen af, udi Mening hun skal være hannem underdanig. Om Morgenen begaves de unge Brudfolk med en ringe Brudegave til at hjælpe sig med udi deres Trang. Men intet Fæstensøl eller Bryllup gjøres anden Tid end med den nye Maane, ellers menes, føje eller ingen Lykke dermed skal være.

Naar Barsel sker nogensteds, samles de indbudne Kvinder og følger Barnet til og fra Kirken; sammesteds ofrer de og med den Kvinde, Barnet bær, hvilken tilstilles udi Kirken Fadderpengene. Derefter følger de strax med udi Barselhuset og ere lystige, mens Lejlighed er.

Naar nogen er død, de, der ere ombeden at følge Liget, møder strax (dog er al Sjæleringen forbudt og aflagt). Præsten da, førend de med Liget afgaae, som bæres fra Gaarden til Kirken, om det var [endog] mere end en Mils Vej derfra (thi de holder det for en stor Spot at lade Liget ages op til Graven enten rige eller fattige) maa han først gjøre til Folket en liden Oration udi Gaarden hos Liget, at de af den afdødes Exempel maa paamindes om deres egen Dødelighed til at afstaa Synden og leve christelig; siden maa man sjunge fra Gaarden til Graven, enten det er hel, $\frac{1}{2}$ Mil eller Fjerdingsvej, dernæst sjunge over Graven, til

Jorden er paakast, og saa allersidst Sang for og efter Prædikenen, som sker gemenlig udi Kirken. Dette er Umagen, men hvad Belønning er, forfares vel. Dog udi alle deres Gjæstebud ere de al Tugtighed og Ærbarhed tilgiven med Læsning, Sang og anden Guds frygt. Hvo derimod peccerer eller synder, bekommer endelig Straf.

Uddrag af en Aarbog, hvormed Skriftet slutes.

1635, 14. Jan. døde Hr. Niels Juul, Sognepræst til St. Ols og Allinge; havde været Skolemester og Kapellan udi Rønne tilforn, vel fortjent af dette Lands Folk.

1638, 14. Okt. døde Hr. Baltzer Thomesen, Præst her til S. Nicolai Kirke, med 10 sine Børn, som udi Pesten før og efter ham døde.

— 7. Novb. døde Hr. Dirich Castensen Colding, Præst til Aakirke. Hr. Rasmus Jensen Medelfar kom udi hans Sted og blev introduceret d. 20. Jan. 1639.

1645, 12. Marts døde Hr. Johan Hansen Varde, Præst i S. Clemens Sogn, som tilforn har været Kapellan udi Rønne og Skolemester ibid.

— 3. April døde Hr. Michael Ha[age]nsen Qviinge¹⁾, Præst i Vester Mariæ Sogn.

— 23. Juli døde Hr. Ole Laursen, Præst til S. Ols og Allinge Kirke.

1648, 17. Marts døde Hr. Jens Nielsen Jennum, Præst i Nye Kirke her ibid.

1649, 30. Januar døde Hr. Morten Andersen²⁾, Præst her til S. Peders Kirke.

1650, 7.³⁾ Marts døde Hr. Hans Gre[ger]sen Kolding, Præst til S. Pouls Kirke.

¹⁾ Qvlinge er et Sogn i Skaane.

²⁾ Kaldes hos Wiberg II, 556: Mort. And. Greve.

³⁾ I de følgende Uddrag af Kirkebogen i Aaker staar: 6. Marts.

1651, 12. Marts døde Hr. Rasmus Jensen Medelfar, Præst her udi Aakirkeby, var en god Gastgeber og from beleven Mand mod alle.

1652, Pinseaften er Præstegaarden udi S. Clemens Sogn ganske afbrændt, og dog siden, formedelst kgl. Benaadning og Hjælp af de skaanske Kirker og her paa Landet bekommet, igjen opbyggt.

1653, 5. Juli døde Hr. Laurs Olsen, Præst til Rønne og S. Knuds Kirker, havde været Præst i 44 Aar. Udi hans Sted kom Hr. Jens Laursen Malmø.

1653, 6. April døde Hr. Svend Laursen, Præst til Aakirke. Udi hans Sted kom Hr. Niels Madsen Lund, som endnu lever.

— 30. April døde Hr. Peder Jensen Lund, Præst udi Rø Sogn.

— 29. Maj døde Hr. Jens Hansen Kjuse, Præst ved S. Nicolai Sogn. Havde tilforn været 5te Lektiehører udi Lunds Skole udi 9 Aar.

— 30. Maj hørte man udi Luften paa een Tid her over Landet 26 Skud, store og forfærdelige, og saae Ild skinbarligen brænde udi Luften. Var paa den Tid megen Regn, [for]uden [at] den forgiftige og hidsige Pestilense regjerede da paa Landet meget hæfteligen, og havde saa forgiftet Luften, at den lugtede meget ilde. Saa tildrog sig og den 2. Juni, da Pesten allermest grasserede, den forfærdelige Formørkelse, da de 10 Parter af Solen vare slet formørkede, at man udi Husene har ikke kunnet se det ringeste af Dagens Lys, men maatte forblive stille paa det Sted, man var, enten siddendes eller staaendes. — Efter nogle fromme Folks Begjæring er her indført en Fortegnelse paa dem, som ere døde udi hvert Sogn og By her paa Landet udi Pestens Tid, som anfangedes udi Nexø den 16. August [1653], og til den endedes i Martio 1655. I Nexø 413 Mennesker, Bolsker Sogn 186 M. Rønne 314 M. Knud Sogn 108 M. Nyker Sogn 152 M. Clemensker Sogn 278 M. Rutsker Sogn 230 M. Hasle 133 M. Olsker

Sogn 81 M. Allinge og Sandvig 102 M. Rø Sogn 154 M. Ø. Larsker Sogn 295 M. Gudium og Meelstade 105 M. Øster Mariæ Sogn 375 M. Ibsker Sogn 229 M. Svanike 157 M. Povlsker Sogn 239 M. Persker Sogn 243 M. Aaker Sogn og By tilsammen 557 M. Nilausker og Arnage 202 M. Vester Mariæ Sogn 353 Mennesker. Summa 4895.

1654, 5. Juli døde Hr. Hans Andersen Rauffn (Alburgensis), Præst udi S. Povls Sogn.

— 5. August døde Landsprovsten Hr. Jens Pedersen Borringholm, Præst til S. Bodils og Nexø Kirker, en from og trofast Mand¹⁾, havde tilforn udi nogle Aar været Provst udi Communitetet.

— 13. Oktober døde Hr. Jens Hansen Sode, Præst til Ruths og Haslef Kirker; havde tilforn været Skolemester i Rønne.

1661, 3. Novbr. døde Hr. Jacob Pedersen Tresleff, Præst udi Nykirkes Sogn, som tilforn havde været Slotsprædikant udi Hr. Ebbe Ulfelds Tid. Efter ham kom Hr. Hans Jensen Soede, som endnu lever.

1663, 12. Jan. er her udi Præstemodet læst Ærkebispens Dr. Hans Svanings Missive til Gejstligheden om den Inspection, han herefter af Kgl. Majestæts Befaling her paa Landet have skal.

— 25. September døde Hr. Mads Michelsen, Præst til Nicolai Kirkes Sogn. Var tilforn Skolemester udi Rønne. Hannem efterfulgte Hr. Jens Sørensen Morsing, som endnu lever.

1664, 29 [Maj] døde velb. Christian Maccabæus paa Skovsholm.

1665, imellem 27. og 28. Febr. døde Hr. Hagen Zonnesøn Rønneby, Præst udi S. Clemens Kirkes Sogn. Hannem efterfulgte Hr. Ole Jensen Aalborg, der endnu lever.

¹⁾ Andensteds i Haandskriftet kaldes han «en andægtig Mand udi Kald og Embede, og vel fortjent af Christi Menighed.»

1666, 25. Aug. døde Hr. Hagen Bertelsøn, Præst til S. Bodils og Nexø Kirker. Hannem efterfulgte Hr. Ole Svendsen Lemvig, som endnu lever.

1667. Efter kgl. Anordning og Befaling, som skete Ao. 1660, bliver her holdt gemenligen paa Landet 2de Gange om Aaret Kapitelsret, store Besværligheder og Bekostninger at forekomme, hvilket og nu udi dette Aar er flitteligen sket, saasom og tilforn d. 14. Okt. 1662; var her adskillige vanskelige Sager da og for Retten.

1668, 15. Dcbr. døde Hr. Jens Mortensen Huas, Præst til S. Oles Kirke. Efter hannem kom Hr. Jacob Jensen Soede, som endnu lever.

1669, 7. Febr. døde Hr. Ole Laursøn Borringholm, Præst til S. Peders Kirke. Hannem efterfulgte udi Kaldet Hr. Thomas Jacobsen Tarnou.

— 15. Marts udi Præstemodet, her holdtes, er læst Kgl. Maj.s Brev, dat. Hafniæ d. 30. Dcbr. 1668, om vores højærværdige Hr. Biskops Dr. Johan Wandels Inspection over dette Lands Gejstlighed.

— 8. Dcbr. blev Hr. Christen Christensen Lind af Provsten til Rø Kirkes Kald introduceret, eftersom hans Formand Hr. Rasmus Olesen Viborg var Kaldet for sine grove Forseelser, og mest for Drukkenskab, d. 23. Novbr. næst tilforn udi Rønne Kirke fradømt.

1671, 29. April døde Hr. Laurs Christensen Borringholm, Præst her til Østre Mariæ Kirke, ætat. 39 Aar. Efter hannem kom Hr. Søren Laursen Borringholm og indtraadte i Kaldet med samme Conditioner, som tilforn var sluttet mellem Hr. Laurs Jensen Wedle og den afdøde Hr. Laurs Christensen.

— 5. Okt. blev Magister Claus Prædbjørnsen Langsted introduceret til Bodels og Nexø Sogne udi Hr. Ole Svendsens Sted, som for sine Forseelser for den højeste Ret var sin Ære og Kald fradømt.

II.

Uddrag af Aaker Kirkebog 1651—82.

Ved Sognepræst C. Th. Christensen.

Her i Sognet begynder den ældste Kirkebog med Aaret 1687; men bag i findes en Del Blade med Overskrift: »Herefter følger en kort Extract af de ældste Kirkebøger, som her ved Aakirke er at finde«, fra 1648 til 1682, hvilken Extract maa være skreven af Thue Larsen, der var Præst her 1687—1705. Hvert Aar er der tilføjet nogle korte Bemærkninger, indeholdende Oplysninger særlig til Bornholms Historie — deraf har jeg taget følgende Afskrift¹⁾.

1651. I dette Aar døde her i Kaldet Hr. Rasmus Jensen Midelfar, og i hans Sted kom Hr. Sven Larsen, Hr. Lars Olsens Søn i Rønne. Han fik til Hustru sin Sal. Formands Stifdatter, Margrete, som var Sal. Hr. Dirik Castensens Datter, hvilken havde været Sognepræst her nest for Hr. Rasmus. — Hr. Rasmus var Sogn Præst i 15 Aar, hans Formand Hr. Dirik i 14 Aar.

1652, Dominica 1 Trin. holt Hr. Hans i Poulschersogn Bryllup med Sal. Hr. Rasmus Jensens Enche af Aa-kersogn.

1653, 19 Trinit. Christine Hr. Michels i Ibskersogn fødte en Søn Dirich, og døde hun Torsdag nest efter.

1654 d. 5 Sønd. efft. Trin. har Landsprovsten introduceret Hr. Nils Mazon Lund her udj Kirken og samme Dag visiteret.

10 Aug. blev Landprovsten Hr. Jens Pedersen begravet.

¹⁾ Af Pastor C. Th. Christensens Meddelelse har jeg hist og her udstrøget noget, fordi det allerede fandtes i foranstaaende Uddrag af Rasmus Ravns Krønneke, eller fordi det andensteds fra var noksom bekjendt, eller for øvrigt uden Skade kunde udgaa.

1655, 25 Jan. om Natten ihjelfrøs Peder Mortensen, en Bonde i Poulskersogn, paa vejen emellem Nexø og sit Hjem.

Fer. 3 Pent. Hr. Povl i Ryschersogn troloved med Karen Jensdatter.

Dnc. 2 Trin. Hr. Michel Thomesen i Poulschersogn Bryllup med Christine Steffensdatter.

1 Aug. Hr. Hogen Barth(elsen) og Lisbet troloved.

1656, 7 Jan. Hr. Maz Michelsen i Nicolai Sogn og Sophia Pedersd. trolovet paa Slottet.

30 Jan. døde Christine Borgmester Peder Larsens i Rønne, æt. 70.

17 Febr. døde Lars Winter, Foget over Bornholm, æt. 50, begravet i Rønne.

11 Mart. nedfaldt Bloddraaber til Peder Jensens her nest hos Kirken.

23 Mart. 1656 Hr. Hogen Bertelsens Bryllup med Lizbet Michelsd. i Boelschersogn.

6 Trin. Beril Hansen og Jomfru Margret Macabæa brudeviet udi Ibs Kirke.

I dette Aar blev Jens Larsen Risom Ridefoged over Bornholm.

29 Oct. var Præstemøde her i Kirken antlangende de 8 Rdaler Konge-Schat af hver Præst.

1657, 23 Febr. var alle Rigens Stænder af Hans k: May. kaldet til et Møde udi Odense, og kom de 3, som fra Bornholm var udschichede, tilbage den 14 Mart. og bragte Bescheed derfra, mest om de Udlegg, som behøvedis til den Svensche Krig.

10 Mart. blef befunden lefret Blod at være nedfalden i Dirik Pedersens Huus her i Sognet, saa og regnede Vand og Blod ned i hans Gaard d. 14 Julij i dette Aar.

I disse Tider var Oberst Lieutenant Albert Frijs her paa Landet.

D. 5—6—7 Jul. laag Kongen og hans Schibsflaade uden for Nexø.

8 Aug. blev 400 Mand herfra Landet udcommanderet til Lante Ryhen: som strax kom tilbage igjen.

I dette Aar begyndte U-freden imellom de Danske og Svendsche.

1658, 16 April ankom Tidender om de Svendskes Accord med de Danske, og at Bornholm var overgivet til de Svendske.

23 April ankom Bispens Ordre, dat. Lund d. 18 Mart., at her efter skulde bedis for Kongen af Sverig, begge Droninger og Carl Friderik.

6 May var alle Land[sotter] samlede ved Aakirkeby, hvor Gubeneur Johan Printzenschiold forkyndet sin Fuldmagt over dette Land, gifven af Kong Carl-Gustav.

Ascens: fest. holdt Tacksigelse for Freden.

Ditto døde Hr. Thomas Michelsen Wiborg, Sognepræst til Nørre (s: Øster) Larschersogn og Gudiom.

27 May aflagde dette Lands folck sin Troschabs-Eed til den Svendsche Crone for Greve Corfids Ulfeld i Malmø.

18 Jun. 16 Jul. 13 Aug. tre almind. Bededage.

6 Julii blev en stoer Deel af Bornholms unge Mandkøn ud-commanderet til at reise til Tydschland.

13 Julij døde Maren Hr. Michels i Ibschersogn i Barselseng. Barnet kaldet Ane Christine.

18 Sept. blev Rytteriet af Landet udcommanderet; de reiste den 8 Oct. til Riga i Lifland.

3 Nov. var Præsterne og 4 Mand af hvert Sogn og Sandemændene i Rønne hos Printsenschiold, hvor hvert Sogn blev skreven til Schat.

26 Nov. Nils Pederssen i Ellet og Qvinden publice absolverede af Provsten Hr. Jens Larsen i Rønne kirke for et Barn, som de self sagde sig for 7 Aar siden at have ligget ihiel.

8 Dec. blev Printsenschiold af Landsotterne i hiel slagen, og de Svendsche her paa Landet nogle faa slagne, de andre fangne.

20 Dec. Borgmester Peder Olssen i Hasle overrejsste

til Kiøbenhavn dette at referere. Hand kom d. 7 Jan. an. 59 tilbage og var da af Kong: M. af Danmark beschicket at være Landsdommer her paa Landet.

1659, 2 Jan. er endel Svendsche Ryttere tagne fangne, som andkomme hid til Landet og icke vidste, at Landet var igjen blevet Dansch.

20 Jan. afbrende to Længer paa S. Pouls Præstegaard, og same Dag brød tre Mennsker sine Been itu, en udi Poulscher, en i Boelscher og en i Perscher Sogn.

Dom. 3 Epiph. Hr. Ole Niensens og Maren Hansdatters Bryllup i Nørre (o: Øster) Larskersogn.

26 Jan. Hr. Michel Nilsen i Ibschersogn og Rachel Johans Datter trolovede.

28 Jan. Tacksigelsis Fest holden for Befrielse fra de Svendsche. Textus: Psal. 103 v. 1—4.

I disse Tider commandered Oberst Echstein her.

1 April. Anordning om Rytterschat af Præsterne.

8 April. Anordning om 14 Sldr af alle Degne tilsammen at gives maanetlig i Skatt, og var Degnen her i Sognet taxeret paa 5 ŷ.

30 Julij ved disse Tider synis General Major Adolph Fuchs at være først hidkommen, at være Gouverneur over Bornholm.

10 Aug. Almindelig Bededag. Text: Psal. 1. Denne Bededag var i Kiøbenhavn holdt den 1 Julij tilforn.

1 Sept. Anordning, at den sedvanlige Malt-Told schal her effter ydis til Lands Defension.

3 Oct. Møde her i Aakirkeby af alle Stænder om Rytteriets Afschaffelse.

15 Dec. Torsdag. Almindelig Tacksigelses fest for Fyens Erobring fra de Svendsche, som schede d. 14 og 15 Novemb.

1660, 4 Jan. Barsel hos Hr. Ole Nilsen i Nørre Larschersogn.

Fest. 2 Pent. forkyndet, at endelig Fred var sluttet imellem Danmarch og Sverig.

Ved disse Tider synis Hr. Poul Ancher at være bleven Patron til denne Kirke, thi d. 6 Jun. dette Aar hørde hand første Gang Kirkens Regenschab.

26 Julij ankom hid til Landet og blev paa Slottet Hammershus insatt Corfits Ulfeld med sin Frøychen, hvor de ere blefne besiddende indtil d. 17 Dec. 1661, da ere de igien udtagne og ved Kongl. Maj.s Galiot til Kiøbenhafn førde.

14 Nov. var atter Møde her i Byen om Rytteriets Afschaffelse, og Supplique opsat til Kongl. Maj. der om.

1661, fer. 3 Pasch. kom ved 200 Soldater hid til Landet, deraf blef indqvarteret 11 her i Sognet.

25 Maj kom visse Tidender, at H. Kong. Maj: i Danmark hafde indløst og kiøbt Bornholm fra Sveriges Crone for 5 Tdr. Guld.

13 Aug. om Natten hengde Boel Degns sig sielf i Unge Peder Ibsens Lade i Strandbye; hun hafde afled et Barn i Blodscham med Jens Mazen i Pederschersogn.

9 Sept. en af Ritmester Brinchis Ryttere ihielstucken ved Rønne af Hans Monsen i R(uths) S(ogn).

Dom. 14 Trin. ankom for Nexø Greve Christian Ranzow, kngl. Commissarius; d 16 Sept. annamet hand Eeden af Nexø Borger-schab; d 17 Sep. af Syderherrets Præster, Tingfoged, Schriver og 4 Sandemænd og tre Herrets Degne, saa og af Aakirkebyes Øfrighed; d. 18 Sept. i Rønne af Rønne Øfrighed og Borgerskab, og af Westerherrits Mænd og Præster; d. 19 Sep. af Nørreherrets Mænd og Præster og Hasle Borgerschab, i Hasle; d. 20 Sep. af Østerherrets Mænd og Præster og Svaniche Indvonere, i Svaniche.

27 Sept. opført et Stenbrød her fra Kirken til Slottet; det er fordum kommen fra Rønne, hvor i Margrete Claus Cams Huus i en dyr tid for 100 Aar siden er en heel Offn fuld af Brød, som schulde bagis, omvent til Steen. Denne Steen førdis til Kongen.

21 Oct. Møde af alle Stænder her i Byen om de

5 Tønder Guld og deris Interesses Afbetaling, hvormed Landet er indkiøbt.

19 Søndag à Trin. sprang et Stykke, som affyredis, i tu og slog en Mand ihjel og ilde blesserede tvende andre, i Rønne.

28. Oct. lovede alle her paa Landet at give H. Maj. af sin formue den 10 Deel til de 5 Tønder Gulds Betaling, hvor med Greven paa H. K: M^s Vegne nøjedis.

21 Trin: døde Hr. Jacob i Nychersogn.

NB. Landfolcket haver siden den Svendsche Regering contribueret til Ryttere og Soldater 84460 Rixdal.

24 Trin. oplæst Kongl. M^s Befalning om Tolden, som Præsterne skal opbære af alle Møller af hvis der malis, og om Græspenge af Qvæget, og om Regenskab derfor at gjøre.

10 Dec. Kongl Maj^s Ordre ankom, at Rytteriet schal aftachis af Eichsteen.

17 Dec. rejste General Major Adolf Fuchs bort, effter at hand Landet i 2¹/₂ Aarstid hafde vel forestaaet.

Præsterne gaf hver 2 Slettedal: og hver Legg i Sognene 9 Rd: 5¹/₂ ŷ til de bortreisende Rytteres Fortæring.

1662, in Febr. er Maria Hans Richarts her af Byen myrdt, som det meenis, af Daniel Feltmann. Og er hand omsider ogsaa røbet og fengslet, men haver brøt sig af fengslet og rømt bort.

Paasche-Aften ankom Lands-Herren Hans Schröder, siden kaldet Løvenhielm.

14 April var Præstemøde her om Udlegg til Soldat-esqvens Underholdning, og gaf Præsterne 16 Rdaler.

I disse Tider gavis Maletold, Egteschabstold, Græspænge af alt Qvæg, item Maanedes-Schat.

Dnc. 7 Trin: Povel Kofod af Svaneche holdt Brøllup med Elsebe Hermandsdatter Bohne i Rønne.

24 Julij. Inger Sverches hos Nils Pedersen udj Ellet, som hafde himmelig fød og myrdt sit Barn, afled med Nils Pedersen Soldat, er i Dag halshuggen.

In Julio er af alle Landsotterne sammenschreven Supplique, til Kongl. Maj. at oversendis, hvorudi anholdtis om Pressurernis forlindring, saasom Maanets-Schatter, 1269 Rixdal:, og Comsumptions Tolden og det trygte Papiir.

Sidst i Octob. og først in Nov. omrejste Landsherren, Landsdommer og Provsten at taxere alle Landsotternis Middel, at der af efter forrige Aars Løfte kunde erleggis den tiende Penge.

1663, 25 Mart. afseylede nogle her fra Landet over til Kongl: Maj at anholde om Skatternis Forlindring; og komme de igien d. 3 Junij med ringe Besked.

23 Mart. døde Nils Nilsen, Ridefogden, udi Rønne.

In Majo er først lagd Tagsteen paa Aakirkis Klocke Taarn, ti der laag før ickun Dæller derpaa: og blef samme Taarn da fordønnicket paa Siderne, og Mandfolck Stolene i Kirken foretagne paa ny at forfærdigis.

I dette Aar var uhørlig vanscheligt Høstvæjr, saa at mange maatte meje deris Korn under Vandet.

27 Oct. blev Hans Sørensen hengt for atschillige begangne Tyverier.

1664. Dom. 1 p. Epiph. introduceret Hr. Jens Sørensen Morsing til Sogne-Præst i St. Nicolaj Kirke.

In Augusto lod Kongen ved sine Jægere holde Jagt her paa Landet.

23 Sept. Hr. Hans Sode i Nykersogn hafde Bryllup.

In Novemb. er her af Landet givet Princessin-Steur, og motte hver Sognedegn her paa Landet give 3 R. Daler.

1665. Imellem d. 27 og 28 Febr: om Natten døde Hr. Haagen Zonnesøn, Sognepræst i Clemetschersogn, æt. 56 an. Introduceret Dom: Exaud. Hr. Ole Jensen til Sogn-Præst i St. Clem. Kirke.

Dnc. 11 Trin holtes Hr. Ole Jensens og hans Formands Hr. Hogens Enchis Zizele N. deris Bryllup i Clemetskersogn.

1666. fest. Viridium. Stor Ildebrand i Rønne.

Dnc. 5 Trin. Jens Hansen og Barbara Hermandsdatter Bone Bryllup i Rønne.

Dnc. 11 Trin. døde Hr. Hogen Bertelsen udi Boelschersogn.

30 Sept. døde Hr. Jens Knudsen, Capellan i Rønne, æt. 57 Aar, sepult. 6 Oct.

16. 17. 18. 19. 20. Oct. var Commissarier her i Byen og efter kongl: Ordre forringede Maanets-Schatten om Landet.

Dnc. 2 Adv. Hr. Ole Svendsen Lemvig af Provsten indsat i Embedet i Boelscher Sogn og Nexø: hand var den første, som paa Bornholm har taget Kongebref paa Kald, hand fik en ond Afgang.

10 Mart. afbrende Borgm: Christen Gregersens Gaard og alle hans Midler, strax for Dugning.

6 April ligesaa Byfoged Tobias Deckners Gaard og Heste og Qvæg, strax for Dagen begyntes.

17 Maj en almindelig Faste- og Bededag.

1667, 6 Febr. Hr Ole Svendsen og Martha Hans Datter holt Trolovelse i Østerlarscher Sogn, og Dnca Oculi Bryllup i Hasle.

9 Aug. døde Christine Staffens Datter, Hr. Michel Thomesens Hustru i Poulschersogn. Hun haffde før i Aakersogn haft til Egte Hr. Dirik Castensen og Hr. Rasmus Jensen Middelfar: siden i Poulscher Sogn Hr. Hans Andersen Rafn og Hr. Michel.

6 Dec: Afrettet en Svensch, nafnlig Sven Pedersen, i Nørre Herret, fordi hand hafde dræbt en af Oberstens Soldater.

11 Dec. Trolovet Hr. Jens Mortensen Hvass med Margrethe Hogensdatter.

10 Jul. Hr Bent Jonssøn af Ibskersogn og Susanna Hansd: holt Bryllup i Kjøbenh.

1668, Dnca Reminiscere, Hr. Jens Hvass i Olskersogn Bryllup med Margrete Haagensdatter af Clemetschersogn.

17 Mart. Nils Carlsen, som hafde tilligemed andre staaen en stor Deel Guld, Sølf og Penge fra Karen Sal. Hr. Jens Kysis, blev i Dag hengt for Hassle: en Hore, som med ham var paagreben, bleff brent i Panden, og nogle flere udlagde.

I Aar er her paa Stæden Marie Bebudelsis Dag celebreret d 4. Dag Paasche. Paaschedag haver icke indfaldet saa tilig som i dette Aar, siden A. 1573.

Christi Himmelfart: da snede den hele Dag.

30 Sept. aflivede Matthis Nilssen Holst sig selv i Nilavschersogn.

25 Oct. 23 Trin. stor Formørkelse i Solen.

15 Dec. døde Hr. Jens Mortensen Hvass i Olschersogn, æt. 53 Aar.

I dette Aar blef paabøden Princessin-Steur til Princess Friderica-Amalia.

1669, Dnca Septuag: døde Hr Ole Larsen, Sognepræst i Pederskersogn.

24 Feb. Hr. Jacob Jensen Sode til Ols Kirke og Allinge indsatt af Provsten.

Dnca Lætare. Hr Christen Michelsen indsat til Capellan i Rønne.

5 Maj Hr. Thomas indsat af Provsten i Peders Kirke.

4 Jun. Poul Kofod af Svaneke og Malene Margrete Hassers Fæstensøl paa Slottet.

12 Trin. Unge Tobias Dechners og Marie Elizabeth Capitain Lieutenantz Datters Bryllup i Gudhiem.

23 Sept. Hr. Rasmus Olsen af Røe Sogn for Druckskab og andre grove Fauter dømt fra sit Kald i Rønnekirke af Provsten og 2 Præster.

Fest. Michaelis om Aften afbrænder Hr. Bent Jønsens Stuelenge i Ibschersogn.

Dnc. 24 Trin: forleden Uge var forferdelig Storm, da efter d 15 Nov. fantis 8 døde Mennsker for Poulskersogns Strand.

1670. Hr. Jens Morsings og Boel Mouritzdatters Bryllup i Nilauschersogn Dnc. 3 Epiph.

3 Feb. Hr. Bent Jonsen introduceret Sognepræst at være i Ibschersogn og Svaniche.

23 Feb. Barsel hos Hr. Ole Nilsen i Østerlarschersogn.

I dette For-Aar var streng og langvarig Winter og intet foder at give Qvæget, derpaa fulde en tørr Sommer med saa stor Ufructbarhed og dyr Tid, baade paa Korn og Hø, at ingen kunde mindis dets lige.

9 Febr. døde højloflig Kong Fridrich d. 3, hvorfor her paa Langfredag kom Befalning, at i alle Kirker schulde hver dag ringis for hans Liig fra Klocken 12 til 1 et gandske Aar om.

14 April aflagde alle Stænderne her paa Landet deris Underdanigheds Eed til Kong Christian d. 5 for Landsherren Hans Løvenhielm.

4 Sept: sched ny Reduction med Maanet Schatten at omsætte.

1671, 29 Apr. døde Hr. Lars Christensen i Østmarie S.

In fest. Pent. ankom 1000 Tdr. Korn, som Kongen gaf Landet; denne By fik 40 Tr. Bygg. I denne Sommer vor Kongl: Commissarier her paa Landet, Scheel og Finke.

Ved Michels Tider rejste Hr. Ole Lemvig fra Boelschersogn ære-løs fra Landet.

Introduceredis den 3 Oct. Hr. Søren Larsen i Østermarie Sogn.

D. 18 Oct. sette Landsdommer Matthis Eksteen sit første Landsting.

1672, 25 Sept. Rasmus Jensen og Lisbet Rasmusdatter trolovede i Vestmarie præstegaard.

29 Sept. Hr. Ole Nilsen i Øster Larskersogn døde, filius posthumus Olaus baptizatur 20 Trinit.

24 Trin. Hr Søren Larsens Brøllup.

22 Oct. Fru Bertha von Allefeldt døde paa Hammershuus.

1673, Dnca Quinquag: Hr Jørgen Jensen Sode sang sin første Messe i Øster Larskirke og Gudiem.

10 Mart. Oberste Michel Echstehn døde i Rønne, blev d. 26. Mart begravet i S. Clemens Kirke.

18 Mart. sich Johan Dechner Dom til Bremerholm.

30 April Hr. Jørgen Jensens fæstens øll med Maren sal. Hr Oles i Østerlarschersogn. 7 Trinitatis deris Bryllup.

Dnca 1 Trin. Hr. Rasmus Andersen i Vestermariæ Sogn døde i Skriftestolen i Kirken for predichen, æt. 57 Aar.

d. 15. 22 og 29 Aug. Almindelige Bededage.

Dnc. 12 Trin. Hr Rasmus Jensen introduceret Sognepræst i Vestermariæ Kirke.

15 Trin. Hr. Rasmus Jensens og Lisbet Sal. Hr. Rasmus Andersens Datters Bryllup.

16 Sep: Præstemode om Princesin-Steur at være de Geistlige her paa Landet efterladt.

14 Oct. Qvartal Schatten forhøjet.

5 Nov. Mag: Claus Predbjørnsens og Christines Bryllup i Boelschersogn.

12 Dec. kom Oberste Morten hid til Landet at være Commendant.

1674, 21 Jan. Borgmester Peder Larsen begravet i Rønne.

10 Julij: drugnet Hr. Hans Jensens Barn i Nykersogn.

26 Aug. Hr. Hans Jensen af Fyen hafde Brøllup i Rønne med Amptschriver Hans Christensens Datter Margrete.

16 Trin. Philip Raschis Brøllup i Rønne.

1675, 9 Augusti blev Maz Jørgensen i Østerlarschersogn henrettet for et Mord begangen paa et Qvindfolck, som hand self hafde beligget.

17 og 24 Sept. og 1 Octob. tre fredage er holdet almindelig Faste- og Bededage.

15 Nov. udschar Hans Hansen i Rosendal sin Strube. Denne hafde afled et Barn med sin Tjenesteqvinde og myrdt det.

1676, i Dimmeluge kom Ordre, at her af Landet schal udredis 60 Baadsfolck eller 16 Speci-Daler for hver.

Fer. 3 Pent. afbrende Store Cannichegaard udj Boelschersogn, som tilhørde Tolderen.

Dnc. 23 Trin. er Hr. Dirich Svendsen af Provsten indsat i Embedet her i Kirken at være Sognepræst.

1677, 26 Mart. Claus Bohnes og Lisbet Markmands Bryllup i Rønne.

24 Sept. Hr. Diderik Svendsen af Aakirkeby og Nille Clemensdatter Bryllup i Rønne.

1678, 4 Dec. om Natten støtte en stoer Andeel Schibe for Sosø og dets Nabolav, alle ladde med Svensche Krigsfolck, som komme fra Straalsund og schulde været overførde til Stochholm; en stoer Andeel af dem drugnede, de andre efter kort Tids forløb bleve henførde til Kiøbenhafn.

1680, 1 Jan. Om Aftenen døde Landsprovsten Hr. Jens Larsen i Rønne. Hannem succederede i Provste-Embedet Magister Clavs Predbiørnsen i Boelskersogn, men i Kaldet Hr. Christen Michelsen.

Om Sommeren i dette Aar blev alle Menighederne her paa Landet visiterede af Biscopen Doct. Hans Bagger.

1681, 12 Nov. klokken 2 eftermiddag døde Hr. Hans Larsen, Sognepræst til Ibskirke og Svannicke. Hannem succederede Hr. Hans Dominici, som før hafde været Præst i Skaane.

1682, 7 Nov. klokken 2 eftermiddag døde Lands Provsten, Magister Claus Predbiørnsen Langstæd, Sognepræst til Boelscher og Nexø, æt. 42 aar. Hannem succederede i Provste Embedet Hr. Hans Jensen Sode i Nykersogn, men i Sognepræstekaldet Hr. Lars Svendsen, salig Hr Svens Søn af Aaker Sogn.
